

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 198/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Laura Lassila, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- yliopistonlehtori Hanna Hämäläinen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia, ulosottoaarta, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

Esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Lakivaliokunta pyytää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, miten esitystä on arvioitava Suomea velvoittavien

Valiokunnan lausunto PeVL 12/2026 vp

ihmisoikeussopimusten sekä perustuslain säännösten kannalta. Lausuntopyynnössä on erityisesti viitattu 1. lakiehdotuksen 19 §:n sääntelyyn.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan muun muassa muutettavaksi perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 27/2021 vp) säädettyä henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia (1. lakiehdotus). Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.

(2) Esityksen 1. lakiehdotuksen 19 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan 1 momentissa säädetyn lisäksi Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille tiedot, jotka koskevat vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jos tiedot ovat tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

(3) Sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on arvioinut esimerkiksi viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja keitä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 15/2018 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 48/2025 vp, kappale 7, PeVL 17/2016 vp, s. 2—3).

(4) Perustuslakivaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Erityisesti tilanteessa, jossa ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämistä käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 39). Valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan myös tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 14/2018 vp, s. 5).

(5) Perustuslakivaliokunta on painottanut toistuvasti, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että tietoihin oikeutettu viranomaisen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus

Valiokunnan lausunto PeVL 12/2026 vp

kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 21/2020 vp, s. 6, PeVL 48/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot).

(6) Ehdotetun 19 §:n mukaan luovutettavat tiedot koskevat vangin yhteyksiä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja niiden on oltava tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Perustuslakivaliokunnan mielestä säännöksen rajausten voidaan sinänsä arvioida ohjaavan salassa pidettävien tietojen luovuttamista. Luovutettavia salassa pidettäviä tietoja ei kuitenkaan ole määritelty säännösehdoituksessa aivan tyhjentävästi. Siten luovutettavien tietojen tietosisällöt tulisi valtiosääntöisistä syistä määritellä säännöksessä nyt ehdotettua tyhjentävämmin tai tietojen luovuttamisen edellytykseksi tulisi säätää, että tiedot ovat välttämättömiä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi.

(7) Säännös Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää lausunto yrityksen tai muun yhteisön soveltuvuudesta ehdotetaan lisättäväksi 1. lakiehdotuksen 16 a §:ksi. Sen mukaan Rikosseuraamuslaitos voi pyytää keskusrikospoliisilta lausuntoa vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi ehdotetun yrityksen tai muun yhteisön mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen sen selvittämiseksi, onko yritys tai muu yhteisö soveltuva vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi tai toimintavelvollisuuspaikaksi.

(8) Säännöksen ja sen perustelujen valossa tarkoituksena on, että lausuntopyyntö ja lausunto voisivat sisältää myös salassa pidettävää tietoa. Salassapidon murtaminen ei kuitenkaan käy ilmi 16 a §:n sanamuodosta, eikä se voi perustua pelkkiin perusteluihin. Lakivaliokunnan on vielä syytä tarkastella säännöksen sanamuotoa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 12/2026 vp

Helsingissä 18.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Henrik Vuornos kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala